

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยนั้นนับได้ว่าเป็นประเทศที่มีทำการเกษตรมาช้านานแล้ว มีจำนวนของเกษตรกรที่อาศัยการทำเกษตรเพื่อการยังชีพเกินร้อยละ 50 ของประเทศไทย ทั้งนี้โดยตัวของเกษตรกรเองนั้นมีความต้องการความรู้ทางวิธีการทำการเกษตรที่ทันสมัยถูกต้อง ลดต้นทุนการผลิต และให้ผลผลิตต่อไร่สูงขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้เพื่อให้ตัวเกษตรกรเองมีพืชอาหารที่ใช้บริโภคเพิ่มมากขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าเดิม เกษตรกรต้องใช้ความพยายามในการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่ตนเองมีอยู่ คือ ที่ดิน ความสามารถในการประกอบการ แรงงาน และทุน (เมล็ดพันธุ์ที่ดี) จึงจะส่งผลให้เกิดรายได้ที่สูงขึ้นและคุณภาพชีวิตในครอบครัวดีขึ้นกว่าเดิม แต่ปัญหาหนึ่งที่เกษตรกรของไทยประสบก็คือ การขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ที่ดี ฉะนั้นทางกรมส่งเสริมการเกษตรจึงได้จัดตั้งศูนย์ขยายพันธุ์พืชขึ้นทั่วประเทศเพื่อทำการผลิตเมล็ดพันธุ์ดีให้กับเกษตรกร

ในจังหวัดเชียงใหม่ได้มีการจัดตั้งศูนย์ขยายพันธุ์พืชขึ้นอีกแห่งหนึ่ง โดยมีชื่อว่า ศูนย์ขยายพันธุ์ที่ 7 จ.เชียงใหม่ โดยศูนย์นี้จัดขึ้นตามโครงการผลิตและขยายพันธุ์พืช ภายใต้โครงการเงินกู้จากสหรัฐอเมริกา (USAID) ในปี พ.ศ. 2527 ซึ่งระยะที่ 2 ใช้งบประมาณในการก่อสร้างประมาณ 50.14 ล้านบาท โดยรัฐบาลไทยให้งบประมาณสำหรับอาคารและสิ่งก่อสร้างรวม 36.26 ล้านบาท และโครงการเงินกู้จากสหรัฐอเมริกาให้เงินกู้ในการจัดซื้อเครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์รวม 13.88 ล้านบาท เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ดี มีคุณภาพ ได้แก่ เมล็ดพันธุ์ที่มีลักษณะตรงตามพันธุ์ มีขนาดสม่ำเสมอ ไม่มีสิ่งเจือปน มีความงอกและความแข็งแรงสูง ปราศจากโรคและแมลงที่ติดมากับเมล็ดพันธุ์ เมื่อเกษตรกรนำเมล็ดพันธุ์ดีไปเพาะปลูก จะทำให้ผลผลิตทั้งปริมาณและคุณภาพสูงขึ้น ช่วยลดต้นทุนการผลิต อันจะมีผลให้เกษตรกรมีรายได้และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (ศูนย์ขยายพันธุ์พืช, 2541:1)

หน้าที่และความรับผิดชอบของศูนย์ที่มีต่อเกษตรกรผู้สนใจมีดังนี้ คือ ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชเศรษฐกิจและพืชผักไว้จำหน่ายบริการส่งเสริม และเผยแพร่ให้แก่เกษตรกรทั่วไป ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชเพื่อสำรองไว้สนับสนุนโครงการเร่งด่วนของรัฐบาล และช่วยเหลือเกษตรกรผู้ประสบภัยธรรมชาติ เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการใช้เมล็ดพันธุ์ดี มีคุณภาพได้มาตรฐานให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อเป็นแหล่งวิชาการเผยแพร่ และให้การฝึกอบรมความรู้ด้านวิทยาการเมล็ดพันธุ์

เพื่อให้บริการในการตรวจสอบคุณภาพเมล็ดพันธุ์แก่หน่วยงานรัฐบาล เอกชน และเกษตรกรทั่วไป
หน้าที่สุดท้าย คือ ประสานงานและสนับสนุนกิจกรรมการเกษตรโดยเฉพาะอย่างยิ่ง กิจกรรมที่
เกี่ยวข้องกับการใช้เมล็ดพันธุ์ (ศูนย์ขยายพันธุ์พืช, 2538:1)

ศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 7 จังหวัดเชียงใหม่ ได้ดำเนินการจัดทำแปลงขยายเมล็ดพันธุ์ขึ้นใน
จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ เมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 เมล็ดพันธุ์ข้าว กข.6 เมล็ดพันธุ์ถั่วเหลือง
พันธุ์ สจ.4 และเมล็ดพันธุ์ฝัก ในพื้นที่อำเภอหลัก คือ อ. คอยสะเก็ด อ. สันกำแพง อ. แมริม อ.
หางดง และ อ.สันป่าดง สักยภาพในการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชต่าง ๆ ของเกษตรกรในแต่ละพื้นที่ที่
จัดทำจะมีความแตกต่างกันตามสภาพพื้นที่ปลูกและปัจจัยตัวใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อผลผลิตและคุณ
ภาพ ซึ่งได้แก่ ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยการผลิต ซึ่งจะเป็นตัววัดมาตรฐานการผลิตเมล็ด
พันธุ์ต่าง ๆ ด้านปัญหาการผลิตเมล็ดพันธุ์ที่พบ ได้แก่ คุณภาพที่ผลิตได้ในแต่ละพื้นที่จะไม่เป็นไป
ตามที่ศูนย์ขยายพันธุ์พืชกำหนดไว้ เกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายเมล็ดพันธุ์ให้กับศูนย์ขยายพันธุ์พืช
จะต้องรับเมล็ดพันธุ์จากศูนย์ขยายพันธุ์พืชนั้น เพื่อไปจัดทำซึ่งเป็นเมล็ดพันธุ์ที่มาจากแหล่ง
เดียวกันแต่เมื่อนำไปปลูกแล้ว วิธีการปฏิบัติ การดูแลรักษาที่แตกต่างกันจะทำให้ผลผลิตที่ได้รับ
มีคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ที่แตกต่างกัน ด้านการเข้าร่วมกับไม่เข้าร่วม โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ให้
กับศูนย์ขยายพันธุ์พืชก็เป็นอีกปัญหาที่น่าจะศึกษาว่าทำไมเกษตรกรจึงไม่เข้าร่วม โครงการอันจะส่ง
ผลให้ผลผลิตเมล็ดพันธุ์มีไม่เพียงพอกับความต้องการใช้ในแต่ละปี ซึ่งจากปัญหาจึงเป็นปัญหาที่น่า
จะศึกษาหาสาเหตุ ความแตกต่างของเกษตรกรที่เข้าร่วมกับไม่เข้าร่วม โครงการว่า มีปัจจัยตัวใดบ้าง
เช่น ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลและปัจจัยด้านการผลิตในการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชประเด็นต่าง ๆ เหล่า
นี้จะเป็นตัวหลักในการจัดการเข้าร่วมกับไม่เข้าร่วม โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ให้กับศูนย์ขยายพันธุ์
พืชที่ 7 จังหวัดเชียงใหม่ต่อไป

จากปัญหาดังกล่าวเกี่ยวกับบทบาทของศูนย์ขยายพันธุ์พืชต่อเกษตรกร ผู้วิจัยมีความสนใจ
อยากทราบว่าปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลต่อการเข้าร่วม โครงการและไม่เข้าร่วม โครงการของเกษตรกร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่และเกษตรกรต่อการดำเนินงานการผลิตเมล็ดพันธุ์
ของศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 7 จ.เชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อเกษตรกรที่เข้าร่วมกับไม่เข้าร่วม โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ให้กับ
ศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 7 จ.เชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคของเกษตรกรที่เข้าร่วมกับไม่เข้าร่วม โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์
ร่วมกับศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 7 จ.เชียงใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลของการวิจัยครั้งนี้ คือ นำไปปรับปรุงโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ และส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาผลิตเมล็ดพันธุ์ให้ได้มาตรฐานและคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ที่ศูนย์ขยายพันธุ์พืช กำหนดให้กับศูนย์ขยายพันธุ์พืชระดับจังหวัดในภาคเหนือและพื้นที่ภาคอื่นในประเทศ นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์ต่อศูนย์ขยายพันธุ์พืช หน่วยงานราชการ และผู้ที่สนใจในเรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชต่อไป

สมมติฐานในการวิจัย

ลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม ของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมโครงการกับไม่เข้าร่วมโครงการของศูนย์ขยายพันธุ์ที่ 7 จ.เชียงใหม่

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขต

การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นทำการวิจัยกับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ และไม่ได้เข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ร่วมกับศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 7 จ.เชียงใหม่ โดยมีพื้นที่วิจัย ได้แก่ อ.แมริม อ.คอยสะเก็ด อ.หางดง อ.สันป่าตอง อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่

นิยามศัพท์

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่โครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ ได้แก่ อ.สันกำแพง อ.สันป่าตอง อ.หางดง อ.คอยสะเก็ด และ อ.แมริม

สมาชิก หมายถึง ผู้ที่เข้าร่วมโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์พืช ได้แก่ ชาว ถั่วเหลือง พืชผัก ร่วมกับศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 7 จังหวัดเชียงใหม่

พื้นที่โครงการ หมายถึง โครงการผลิตผลผลิตทางการเกษตรของเกษตรกร ใน 5 อำเภอ ได้แก่ อ.สันกำแพง อ.สันป่าตอง อ.หางดง อ.คอยสะเก็ด และ อ.แมริม

อายุ หมายถึง อายุเต็มของประชากรขณะทำการวิจัย

เพศ หมายถึง เพศของประชากรขณะทำการวิจัย

ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาขั้นสูงสุดของประชาชนที่ได้รับการศึกษาจากสถาบันการศึกษา

ประสบการณ์ในการทำการเกษตร หมายถึง ระยะเวลาที่ตัวของเกษตรกรจัดทำแปลงเมล็ดพันธุ์พืชต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มประกอบอาชีพเกษตร

ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการ หมายถึง การที่เกษตรกรมีความเข้าใจว่าวัตถุประสงค์ของโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์เพื่อให้เกษตรกรเข้าร่วมทำการผลิตเมล็ดพันธุ์

ขนาดของครอบครัว หมายถึง จำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ในครอบครัวผู้ให้ข้อมูลปัจจุบัน

ขนาดพื้นที่ถือครองของครอบครัว หมายถึง จำนวนพื้นที่ทั้งหมดของประชาชนที่ใช้ในการเพาะปลูกทั้งที่เป็นของตนเองและเช่าผู้อื่นทำ

จำนวนแรงงานในครอบครัว หมายถึง จำนวนสมาชิกในครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลในปัจจุบันที่สามารถปฏิบัติงานในการเกษตรได้ ซึ่งนับผู้ที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป

รายได้ทางการเกษตร หมายถึง รายได้รวมทั้งหมดของครอบครัวซึ่งเป็นรายได้จากการเกษตรกับรายได้นอกการเกษตรในรอบปีหนึ่ง จัดเป็นจำนวนเงินบาทต่อปี

การได้รับข่าวสาร หมายถึง จำนวนครั้งที่ประชาชนในโครงการผลิตเมล็ดพันธุ์ได้รับข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 7 และเพื่อนบ้าน

เงินทุนในการทำการเกษตร หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่เกษตรกรซื้อปัจจัยการผลิต ค่าจัดการในการทำการเกษตร เช่น ค่าจ้างในการไถเตรียมดิน ค่าดูแลรักษาเมล็ดพันธุ์ในแปลง ค่าคมนาคมขนส่งเมล็ดพันธุ์ ค่าจัดการวัชพืช เป็นต้น

แหล่งน้ำ หมายถึง แหล่งน้ำที่ใช้ในการทำการเพาะปลูกเพื่อทำการเกษตร โดยอาศัยการวัดจากการมีหรือไม่มีแหล่งน้ำในพื้นที่ การมีน้ำเพียงพอหรือไม่เพียงพอในการทำการเกษตร

ตำแหน่งทางสังคม หมายถึง ตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน กรรมการสภาตำบล ผู้นำเกษตรกร ผู้นำชมรม/สมาคมในหมู่บ้าน เป็นต้น

การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ศูนย์ขยายพันธุ์พืช หมายถึง การพบปะแลกเปลี่ยนข้อมูลกับเจ้าหน้าที่ของศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 7 จ.เชียงใหม่ ในเรื่องต่าง ๆ เช่น วิธีการจัดการแปลง ระยะเวลาการผลิต หลักเกณฑ์ในการผลิต คุณภาพเมล็ดพันธุ์ ความบริสุทธิ์ของเมล็ดพันธุ์ สิ่งเจือปนเปอร์เซ็นต์ความงอก ปัญหาการจัดการเมล็ดพันธุ์ต่าง ๆ

ศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 7 จ.เชียงใหม่ หมายถึง หน่วยงานทางราชการมีหน้าที่ผลิตและขยายพันธุ์พืช ให้ได้เมล็ดพันธุ์ดี มีคุณภาพสูง ลักษณะตรงตามพันธุ์ ปราศจากสิ่งเจือปน เป็นต้น

กรอบแนวความคิด

